

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

18 SK

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

JAWNE

[Redacted]

Egz. nr 1

Plk dypl. Czesław PORZUCZEK

ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO DYWIZJI W NATARCIU

Skrypt

49648

18

SK

756

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

**WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW**

JAWNE

Egz. nr 1

Plk dypl. Czesław PORZUCZEK

**ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO DYWIZJI
W NATARCIU**

Skrypt

49648

FA

PRZEKLASYFIKOWANO

Protokół Nr 54305

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA TAKTYKI TYLÓW

JAWNE

ASG WP wewn. 3847/84

ZATWIERDZAM

SZEF KATEDRY TAKTYKI TYLÓW

/-/ gen. bryg. Zbigniew KAMIŃSKI

Egz. nr... 1

Płk dypl. Czesław PORZUCZEK

ZASADY ZABEZPIECZENIA TYLOWEGO DYWIZJI W NATARCIU

skrypt

Preludas, -

prot. 1 z dn. 2. 01. 94

Dy -

W A R S Z A W A

1984 r.

SPIS TREŚCI

	str.
1. WSTĘP	3
2. WARUNKI ORGANIZACJI I PRACY TYLÓW DYWIZJI W NATARCIU	3
2.1. Warunki przemieszczenia dywizji do natarcia	3
2.2. Rola, miejsce i zadania dywizji	6
2.3. Charakter działań bojowych	7
2.4. Warunki geofizyczne	9
3. ORGANIZACJA TYLÓW DYWIZJI W NATARCIU	10
3.1. Przygotowanie tyłów do pracy	10
3.2. Ugrupowanie i rozmieszczenie tyłów	10
3.3. Przemieszczanie tyłów dywizji	11
3.4. Drogi dowozu i ewakuacji	12
3.5. Obrona i ochrona tyłów	13
4. ZASADY ZABEZPIECZENIA MATERIAŁOWEGO DYWIZJI W NATARCIU ...	13
4.1. Potrzeby materiałowe	13
4.2. Zasady zaopatrywania	16
4.3. Zasady dowozu środków materiałowych	18
5. ZASADY ZABEZPIECZENIA MEDYCZNEGO DYWIZJI W NATARCIU	19
5.1. Wysokość i charakterystyka strat sanitarnych	20
5.2. Zasady udzielania pomocy medycznej	21
5.3. Zasady prowadzenia ewakuacji medycznej	22
6. DOWODZENIE TYŁAMI DYWIZJI	23
LITERATURA	24

1. WSTĘP

Całokształt problematyki, dotyczącej tyłowego zabezpieczenia dywizji w natarciu, jest tak obszerny, że znacznie przekracza ramy niniejszego opracowania. Dlatego też w opracowaniu tym skoncentruję się przede wszystkim na przedstawieniu zagadnień dotyczących specyfiki organizacji tyłów oraz materiałowego i medycznego zabezpieczenia dywizji w natarciu. Przy tym problemy te będę omawiał z punktu widzenia tyłów w ogóle, a nie poszczególnych służb tyłowych.

Specyfikę pracy i przedsięwzięcia realizowane przez służby tyłowe poruszę tylko w takim zakresie, na ile to wiąże się z zagadnieniami zasadniczymi. Proces organizacji zabezpieczenia tyłowego w natarciu uzależniony jest od tak wielkiej ilości różnorodnych czynników, że bez dogłębnej analizy każdego konkretnego przypadku nie można wypracować jakiegoś odpowiedniego do tych warunków wariantu rozwiązań.

2. WARUNKI ORGANIZACJI I PRACY TYŁÓW DYWIZJI W NATARCIU

Na organizację i pracę tyłów dywizji w natarciu wpływa szereg różnorodnych, wzajemnie uwarunkowanych czynników. Przy tym, w zależności od sytuacji, stopień ich oddziaływania na tyły ulegać może znacznym zmianom. Do najważniejszych z tych czynników można zaliczyć:

- a/ warunki przejścia dywizji do natarcia;
- b/ rola, miejsce i zadania dywizji w natarciu;
- c/ charakter działań bojowych;
- d/ warunki geofizyczne.

2.1. WARUNKI PRZEJŚCIA DYWIZJI DO NATARCIA

Dywizja może przejść do natarcia, zarówno w ramach armijnej operacji zaczepnej, jak i operacji obronnej. W obu wypadkach dywizja może przejść do natarcia z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem lub też po podejściu z głębi.

Niezależnie od warunków przejścia dywizji do natarcia, na organizację zabezpieczenia tyłowego w dużym stopniu rzutuje czas, jakim dysponuje dywizja na organizację natarcia. Im ten okres będzie dłuższy - tym dogodniejsze będą warunki pracy tyłów dywizji. W sprzyjających warunkach tyły będą w stanie zgromadzić na wszystkich szczeblach niezbędne zapasy środków materiałowych, wyewakuować rannych i chorych, wykonać remonty uszkodzonych pojazdów mechanicznych i innego sprzętu technicznego oraz należycie przygotować się do zaopatrywania i obsługi wojsk w toku natarcia.

W przeciwnym wypadku brak czasu może uniemożliwić pełną realizację szeregu przedsięwzięć tyłowych i z reguły wymaga to maksymalnej intensyfikacji dowozu i ewakuacji.

Przejście do NATARCIA Z BEZPOŚREDNIEJ STYCZNOŚCI z nieprzyjacielem będzie miało miejsce wówczas, gdy dywizja prowadzi /lub prowadziła/ obronę w pierwszym rzucie ugrupowania operacyjnego armii, względnie też w ramach kolejnej armijnej operacji zaczepnej prowadzonej bez przerwy operacyjnej.

Jeżeli pierwszorzutowa dywizja całością lub częścią sił bierze udział w przeciwuderzeniu, to warunki tyłowego zabezpieczenia wojsk mogą być dość skomplikowane. Mianowicie, w wyniku poprzednich działań obronnych stan zapasów materiałowych będzie zazwyczaj niski, punkty medyczne wypełnione rannymi, a znaczne ilości sprzętu technicznego będą wymagać ewakuacji i remontu. Przy tym krótki czas organizacji przeciwuderzenia, z jednoczesnym prowadzeniem walk obronnych może uniemożliwić osiągnięcie przez tyły pełnej gotowości do zabezpieczenia wojsk, zwłaszcza pod względem materiałowym.

Podobnie trudne warunki organizacji i pracy tyłów mogą zaistnieć wtedy, gdy dywizja przechodzi do natarcia na drugim kierunku, po uprzednim załamaniu kontrataku lub przeciwuderzenia nieprzyjaciela. Wysiłek tyłów armijnych będzie skoncentrowany w tym okresie na zabezpieczeniu wojsk na głównym kierunku uderzenia armii, zaś przejście dywizji do działań zaczepnych następuje bezpośrednio z działań obronnych.

W dogodnej sytuacji natomiast znajdują się tyły dywizji, kiedy armia - po załamaniu natarcia nieprzyjaciela - całością sił przechodzi do działań zaczepnych. W tym wypadku już w końcowej fazie działań obronnych zarysuje się możliwość przejścia armii na tym kierunku do operacji zaczepnej. Aktywność nieprzyjaciela będzie się stopniowo obniżać, a tym samym i potrzeby wojsk własnych ulegać będą odpowiedniemu zmniejszeniu. Umożliwi to tyłom zaspokojenie bieżących potrzeb wojsk z jednoczesną realizacją przedsięwzięć w zakresie tyłowego zabezpieczenia wojsk w przyszłych działaniach zaczepnych, a więc takich, jak gromadzenie zapasów na stanowiskach ogniowych artylerii oraz w wojskach i tyłach wszystkich szczebli, odciążenie punktów medycznych poprzez ewakuację rannych i chorych, remont uszkodzonego sprzętu, dokonanie zmian w ugrupowaniu tyłów itp.

Dywizja przechodząca do natarcia w ramach kolejnej armijnej operacji zaczepnej, prowadzonej bez przerwy operacyjnej, najczęściej nie będzie posiadać pełnych zapasów ruchomych amunicji i paliwa, punkty medyczne mogą być wypełnione rannymi i chorymi, zaś urządzenia służb

technicznych - zaangażowane w remoncie uszkodzonego sprzętu Na skutek strat w poprzednich działaniach, zarówno w wojskach, jak i w tyłach mogą występować poważne braki w ludziach, transporcie i innym wyposażeniu. W podobnej sytuacji będą też tyły armijne. Należy nadmienić, że we wszystkich przypadkach przejścia dywizji do natarcia w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, głównym zadaniem tyłów dywizji będzie zwykle zabezpieczenie wojsk w amunicję.

W warunkach użycia broni jądrowej zasadniczym sposobem przejścia dywizji do natarcia jest NATARCIE PO PODEJŚCIU Z GŁĘBI. Natarcie dywizji po podejściu z głębi może być wykonane po uprzednim przegrupowaniu na dużą odległość do rejonu wyjściowego /ześrodkowania/, albo też, gdy dywizja znajduje się w drugim rzucie /odwodzie/ armii lub frontu. Natarcie dywizji po podejściu z głębi po uprzednim przegrupowaniu na dużą odległość, jest typowe dla początkowego okresu wojny.

Przed wprowadzeniem do walki dywizja ześrodkowuje się zwykle na pewien czas w rejonie wyjściowym. W tym okresie podstawowym zadaniem tyłów będzie uzupełnienie zapasów paliwa do pełnych norm i ewentualnie zgromadzenie zapasów doraźnych na domarsz do rubieży ataku/jeśli jest znacznie oddalony rejon wyjściowy lub ześrodkowania/. W wypadku krótkiego przebywania dywizji w rejonie wyjściowym, terminowa realizacja tego zadania będzie wymagać od tyłów nadzwyczaj sprawnej organizacji i intensywnej pracy. Poza tym należy uzupełnić zapasy innych środków materiałowych /szczególnie amunicji przeciwlotniczej/, wyewakuować rannych i chorych, wykonać odpowiednie przedsięwzięcia w zakresie obsługi technicznej oraz wypracować dane do decyzji dowódcy w zakresie tyłowego zabezpieczenia dywizji w natarciu i doprowadzić zadania do wykonawców.

Jeżeli w omawianym okresie tyły wyższego szczebla nie osiągnęły pełnej gotowości: to charakterystyczne dla pracy tyłów dywizji będzie korzystanie ze stacjonarnych źródeł zaopatrzenia /stacji wyładowniczych/, przy czym zarówno realizacja dowozu jak i ewakuacja wykonywana będzie własnymi siłami i środkami.

Szczególne znaczenia w tych warunkach nabiera problem tyłowego zabezpieczenia dywizji. Zarówno posiadane zapasy amunicji artyleryjskiej oraz możliwości transportowe, jak też czas dyspozycyjny mogą okazać się niewystarczające. Dlatego też bez pomocy wyższego szczebla niemożliwe jest zgromadzenie na stanowiskach ogniowych odpowiedniej ilości zapasów doraźnych amunicji.

W późniejszym okresie wojny organizacja tyłowego zabezpieczenia dywizji w natarciu po podejściu z głębi nie będzie następczo tak dużych trudności. Wprawdzie zakres zadań tyłów będzie identyczny, jak w poprzednim przypadku, lecz możliwości i warunki ich realizacji będą znacznie korzystniejsze. Chodzi mianowicie o to, że dywizja, zarówno w rejonie wyjściowym, jak i w trakcie wprowadzania do walki i natarcia, może liczyć na pełne wsparcie tyłów armijnych.

Dywizja wchodząca w skład drugiego rzutu operacyjnego armii może być wprowadzona do walki niekiedy w drugiej połowie pierwszego dnia operacji zaczepnej, a najczęściej dopiero w dniach następnych. W związku z tym, w porównaniu z dywizjami pierwszego rzutu posiada ona znacznie więcej czasu na organizację zabezpieczenia tyłowego. Wejście dywizji do walki zabezpieczać będą działające na danym kierunku związki taktyczne pierwszego rzutu, zaś natarcie będzie prowadzone w głębi operacyjnego ugrupowania nieprzyjaciela, gdzie jego opór może być znacznie słabszy niż na przednim skraju /przy przełamaniu pierwszej pozycji głównego pasa obrony npla/. W związku z tym potrzeby materiałowe i straty w takiej dywizji mogą być znacznie niższe.

W armijnej operacji obronnej drugorzutowa dywizja może być wykorzystana do wykonania przeciwuderzenia lub uderzenia przed przedni skraj. Organizując wprowadzenie dywizji do walki, armia zapewni jej uzupełnienie zapasów do nakazanych norm oraz na rubieży rozwinięcia zgromadzi doraźne zapasy amunicji artyleryjskiej, a ponadto może przydzielić dywizji lub rozwinąć na kierunku jej działania odpowiednie jednostki tyłowe. Ponieważ na kierunku armii ogólna przewaga i inicjatywa należą do nieprzyjaciela, trzeba liczyć się z możliwością dużego zużycia amunicji i wysokimi stratami w przeciwuderzającej dywizji, zwłaszcza w razie niepowodzenia zwrotu zaczepnego.

2.2. ROLA, MIEJSCE I ZADANIA DYWIZJI

W toku operacji zaczepnej rola i miejsce poszczególnych dywizji w ugrupowaniu operacyjnym armii podlegają zmianom, stosownie do rozwoju sytuacji i przebiegu działań bojowych. Jedne kierunki tracą swe pierwotne znaczenie, inne natomiast zyskują. Dywizje, które wskutek poniesionych strat utraciły zdolność bojową i nie są zdolne do kontynuowania natarcia, zastępowane są innymi dywizjami wprowadzanymi z drugiego rzutu operacyjnego armii. Zmiana roli i miejsca dywizji w ugrupowaniu operacyjnym armii każdorazowo znajduje swoje wyraźne odbicie w organizacji i pracy tyłów danej dywizji. Zarówno DPanc jak i DZ może działać w pierwszym lub w drugim rzucie operacyjnym armii, bądź jako operacyjna grupa manewrowa armii.

Zadaniem dywizji, działającej w pierwszym rzucie operacyjnym na głównym kierunku uderzenia armii jest przecięcie obrony nieprzyjaciela, rozbięcie jego odwodów, rozwinięcie wysokiego tempa natarcia i uchwycenie w nakazanym czasie określonego rejonu lub rubieży terenowej. Ponieważ taka dywizja wykonuje zasadnicze zadanie armii, główny wysiłek tyłów armijnych będzie skierowany na jej zabezpieczenie. Możliwość dużego zużycia amunicji i paliwa wymagają dużej manewrowości tyłów oraz terminowego zaopatrywania wojsk. Prawdopodobieństwo znacznych strat sanitarnych i technicznych wymaga sprawnej organizacji zabezpieczenia medycznego i technicznego.

Zadaniem dywizji, działającej na drugim kierunku, może być osłona głównego zgrupowania armii przed kontratakami i przeciwuderzeniami odwodów nieprzyjaciela, działanie w stronę skrzydła w celu okrążenia i zniszczenia części sił nieprzyjaciela itd. W zakresie zabezpieczenia tyłowego dywizja taka korzysta zwykle z mniejszego wsparcia armii. Przejawia się to w tym, że może być zaopatrywana w drugiej kolejności, część środków materiałowych może pobierać własnym transportem, otrzymuje mniejsze wzmocnienie w siłach i środkach medycznych itp.

Dywizja drugiego rzutu operacyjnego armii przesuwa się za siłami pierwszego rzutu operacyjnego w gotowości wejścia do walki w późniejszym okresie operacji /w kolejnych dniach operacji/. Tyły dywizji drugorzutowej posiadają w tym okresie stosunkowo dogodne warunki pracy. Przede wszystkim dysponują wystarczającą ilością czasu na realizację zasadniczych przedsięwzięć tyłowych, a zwłaszcza na zgromadzenie niezbędnych zapasów. Poza tym zużycie amunicji jest niewielkie, zaś straty stosunkowo niższe niż w związkach bezpośrednio zaangażowanych w walce. W związku z tym armia może nakazać dywizji pobierać środki materiałowe i ewakuować rannych i chorych transportem dywizyjnym.

Zadaniem dywizji, działającej jako operacyjna grupa manewrowa, armii, może być szybkie i zdecydowane przenoszenie działania w głąb ugrupowania operacyjnego nieprzyjaciela, niszczenie obiektów w głębi, działając przy tym w oderwaniu od sił głównych armii. Wymaga to odpowiedniego przygotowania, wzmocnienia i usamodzielnienia pod względem tyłowym, odpowiedzialność za jej przygotowanie spada na tyły armijne.

2.3. CHARAKTER DZIAŁAŃ BOJOWYCH

Charakter natarcia uwarunkowany jest głównie stosowanymi przez walczące strony środkami rażenia oraz trwałością obrony nieprzyjaciela. Stosowane na polu walki środki rażenia w zasadniczy sposób wpływają na organizację tyłów dywizji w natarciu oraz na zaopatrywanie i

obsługę walczących wojsk. Z tego powodu należy brać pod uwagę dwa warianty działań bojowych, a mianowicie: natarcie prowadzone w warunkach obustronnego stosowania broni jądrowej oraz natarcie prowadzone w warunkach niestosowania broni jądrowej lecz przy stałej groźbie jej użycia. Dążenie do maksymalnego wykorzystania skutków uderzeń jądrowych, czy neutronowych powoduje wzrost intensywności i manewrowości działań oraz osiąganie dużego tempa natarcia wojsk i zwiększenia głębokości zadań. W tych warunkach tyły dywizji muszą przejawiać dużą manewrowość i operatywność w działaniu. Głębokie zadania dywizji powodują wzrost dziennego zużycia paliw oraz wymagają częstszych przegrupowań oddziałów tyłowych. Z drugiej strony zastosowanie broni jądrowej wpływa na obniżenie potrzeb klasycznych rodzajów amunicji, a zwłaszcza amunicji artyleryjskiej. W warunkach obustronnego stosowania broni jądrowej nacierające wojska mogą ponieść duże straty tak w sile żywej jak i sprzęcie technicznym. W związku z tym wzrastają potrzeby pomocy medycznej i technicznej oraz ewakuacji rannych i chorych, a także uszkodzonego sprzętu.

W wypadku prowadzenia przez dywizję natarcia w warunkach niestosowania broni jądrowej wzrasta poważnie zużycie amunicji, a przede wszystkim amunicji artyleryjskiej i moździerzowej. W rezultacie tego zwiększa się intensywność dowozu środków materiałowych, zaś zużycie paliw /szczególnie w pododdziałach i oddziałach/ może być nieproporcjonalnie wysokie w stosunku do głębokości zadań bojowych. Straty sanitarne, materiałowe i techniczne będą niewątpliwie znacznie mniejsze. Jednak stała groźba zastosowania przez nieprzyjaciela środków masowego rażenia zmusza do posiadania /nie zaangażowanych w działanie/ takich sił i środków, jak w warunkach stosowania broni jądrowej. Z tych też względów muszą być przestrzegane odpowiednie zasady ugrupowania i rozmieszczenia tyłów oraz ich obrony i ochrony.

Na organizację i pracę tyłów dywizji w sposób pośredni wpływa również charakter obrony nieprzyjaciela. Zawczasu zorganizowana, silna obrona nieprzyjaciela wymaga od nacierającego większego wysiłku i pociąga za sobą większe zużycie amunicji oraz powoduje powstanie większych strat. Natomiast, im słabiej zorganizowana jest obrona, tym łatwiejsze jest prowadzenie natarcia, tym dogodniejsze będą warunki pracy tyłów dywizji.

Szczególnie trudne warunki pracy tyłów mogą wystąpić w natarciu z forsowaniem dużej przeszkody wodnej oraz w natarciu na rejon umocniony lub na dużą aglomerację miejską. Trudności te będą spowodowane wysokimi stratami i dużym zużyciem amunicji. Celem zniszczenia lub obezwładnie-

nia tyłów, względnie zdezorganizowania ich pracy, nieprzyjaciel będzie wykorzystywał różne środki rażenia w różnych rejonach, miejscach i czasie.

2.4. WARUNKI GEOFIZYCZNE

Organizacja tyłowego zabezpieczenia dywizji w natarciu w poważnej mierze zależy od warunków terenowych i atmosferycznych oraz pory roku, w jakiej prowadzone są działania zaczepne. Przy czym warunki te oddziałują zarówno pośrednio, przez ułatwienie lub utrudnienie prowadzenia natarcia, jak i bezpośrednio na same tyły i ich pracę.

WARUNKI TERENOWE w znacznym stopniu wpływają na organizację tyłów i na charakter ich pracy /teren górzysty, lesisty, zabagniony zurbanizowany, poprzecinany przeszkodami wodnymi itp./w szczególności ze względu na ograniczoną ilość dróg.

WARUNKI KLIMATYCZNE w wypadku prowadzenia działań bojowych na Zachodnim Teatrze Działań Wojennych nie odgrywają większej roli w procesie zabezpieczenia tyłowego, gdyż wyposażenie naszych wojsk już w czasie pokoju jest w pełni do tych warunków dostosowane.

PORA ROKU może mieć bardzo istotny wpływ na specyfikę działań bojowych i na ich zabezpieczenia tyłowe. Szczególnie trudne warunki pracy tyłów wystąpić mogą zimą i wczesną wiosną. Zaspasy śnieżne lub roztopy wiosenne mogą okresowo sparaliżować dowóz i ewakuację. Utrzymanie dróg w stanie przejezdności wymagać będzie wydzielenia do tego celu znacznych sił z jednostek bojowych lub angażowania do pracy ludności cywilnej. W warunkach zimowych ważnego znaczenia nabiera terminowe zaopatrzenie wojsk w umundurowanie oraz systematyczne zaopatrywanie wojsk w gorące posiłki. Silne mrozy mogą spowodować zwiększenie zachorowalności wśród stanu osobowego dywizji, utrudnią utrzymanie należytego stanu sanitarno-higienicznego wojsk oraz wymagać będą od służby zdrowia dużego wysiłku dla zapewnienia pomocy medycznej rannym i chorym.

Niekorzystne WARUNKI ATMOSFERYCZNE np. obfite opady deszczu lub śniegu, utrudniają pokonywanie terenu, wpłyną na zwiększenie zużycia paliwa, zaś pojazdy mechaniczne ulegać będą częstszym uszkodzeniom, awariom. Realizacja dowozu, ewakuacji i przeładunków, wykonywanie remontów oraz innych przedsięwzięć wymagać będzie od tyłów znacznie więcej wysiłku i czasu. Z drugiej strony niekorzystne warunki atmosferyczne sprzyjają maskowaniu ruchu wojsk i tyłów oraz ograniczają działanie lotnictwa nieprzyjaciela.

3. ORGANIZACJA TYŁÓW DYWIZJI W NATARCIU

Organizacja tyłów dywizji w natarciu powinna odpowiadać:

- zamiarowi walki;
- zapewniać dogodne warunki realizacji zaopatrywania i obsługi wojsk.

3.1. PRZYGOTOWANIE TYŁÓW DO PRACY

W okresie poprzedzającym przejście dywizji do natarcia należy wszechstronnie przygotować dywizyjne oddziały tyłowe do realizacji oczekujących je zadań. W tym celu należy:

- uzupełnić stany osobowe i sprzęt;
- zgromadzić niezbędne zapasy środków materiałowych;
- przygotować transport do pracy;
- przygotować rannych i chorych do ewakuacji i wyewakuować;
- przekazać uszkodzony sprzęt do urządzeń remontowych wyższego szczebla.

W trakcie przygotowywania tyłów do pracy należy uwzględnić rolę i miejsce dywizji w operacji armijnej, przewidywany charakter działań bojowych oraz konkretne warunki terenowe, atmosferyczne i porę roku. Ponadto jeżeli pozwalają okoliczności przeprowadzić szkolenie ze stanem osobowym tyłów.

3.2. UGRUPOWANIE I ROZMIESZCZENIE TYŁÓW

Ugrupowanie i rozmieszczenie tyłów dywizji w natarciu zależy od:

- miejsca dywizji w ugrupowaniu operacyjnym armii;
- zadania bojowego dywizji i jej ugrupowania bojowego;
- sposobu i charakteru natarcia;
- warunków terenowych i atmosferycznych.

W dywizji działającej w pierwszym rzucie armii tyły dywizyjne z reguły ugrupowuje się w dwa rzuty i rozmieszcza w wolnych przestrzeniach między elementami ugrupowania bojowego lub za drugim rzutem ugrupowania bojowego dywizji. W skład pierwszego rzutu tyłów dywizji wchodzi:

- oddziały służby zdrowia /bm, mbw/;
- całość lub część oddziałów remontowych /brem/;
- część transportu z zapasami amunicji i paliwa.

W skład drugiego rzutu wchodzi:

- batalion zaopatrzenia /bez transportu wydzielonego/;
- ewentualnie część batalionu remontowego.

Wraz z drugim rzutem tyłów rozmieszcza się tyłowe stanowisko dowodzenia /PSD/. Niekiedy w skład drugiego rzutu tyłów może wchodzić część oddziałów medycznych /bm, mbw/, przewidzianych do rozwinięcia w późniejszym okresie, stanowiących swolsty odwód.

W położeniu wyjściowym do natarcia pierwszy rzut tyłów dywizji rozmieszcza się między pierwszym, a drugim rzutem, a batalion zaopatrzenia za drugim rzutem na kierunku głównego uderzenia i może to wynosić:

- DPM - około 15 km;
- PZUS - około 15 km;
- DPZ - około 25-30 km/na jednym, a niekiedy na dwóch kierunkach/.

Jeśli dywizja znajduje się w w drugim rzucie operacyjnym lub odwodzie armii, to jej tyły rozmieszcza się w jednym miejscu zwykle w rejonie ześrodkowania danej dywizji. Jeżeli dywizja przechodzi do natarcia po podejściu z głębi, to przed rubieżą wprowadzenia do walki należy rozwinąć tylko te oddziały tyłowe i w takim stopniu, w jakim jest to niezbędne dla tyłowego zabezpieczenia oddziałów w pierwszej fazie walki. Najczęściej może być rozwinięty DPM, zwłaszcza jeżeli nie ma rozwiniętego DPM innej dywizji będącej w styczności z nieprzyjacielem, zobowiązanej do zabezpieczenia medycznego wprowadzenia dywizji do natarcia.

Przedstawiane powyżej zasady ugrupowania tyłów nie stanowią sztywnej reguły. W zależności od konkretnej sytuacji możliwe są znaczne odchylenia od podanych norm i różne warianty możliwych do przyjęcia rozwiązań.

3.3. PRZEMIESZCZANIE TYŁÓW DYWIZJI

Częstotliwość przemieszczania tyłów w natarciu zależy głównie od rozwoju sytuacji na polu walki i od osiąganego tempa natarcia, zaś kierunek przesunięcia jest z reguły zgodny z kierunkiem wykonywania dowozu środków materiałowych. Przemieszczanie poszczególnych oddziałów /elementów/ tyłowych dywizji pierwszorzutowej zależy od ich przeznaczenia i konkretnych potrzeb. Stosownie do tego może być realizowane w różnym czasie i różnymi sposobami. Przegrupowanie DPM dokonywane jest zwykle przez kolejne rozwijanie nowych oddziałów medycznych. PZUS przesuwa się częściami w zależności od potrzeb.

Przemieszczenie drugiego rzutu tyłów dywizji dokonuje się z reguły jeden raz dziennie i zwykle pod koniec dnia walki. Nowy rejon rozmieszczenia wybiera się nie dalej jak 30 km od rubieży osiągniętej przez wojska w końcu dnia walki. Powinien on stwarzać dogodne warunki zaopatrzenia wojsk w następnym dniu.

Ponieważ przesunięcie drugiego rzutu tyłów jest ściśle związane z realizacją dowozu środków materiałowych do oddziałów dywizji, może ono być dokonywane całością sił lub też częściami. Jeżeli np. tempo natarcia wojsk jest niskie, umożliwiające wykonywanie dowozu przez większość dnia z dotychczasowego rejonu, przegrupowanie może być dokonane pod koniec lub po zakończeniu dnia walki jednocześnie całością

sii. Natomiast jeżeli obrona nieprzyjaciela została silnie obezwładniona bronią jądrową lub gdy dywizja prowadzi pościg, to tempo natarcia wojsk może być bardzo duże, zaś zużycie amunicji na tyle niskie, że nie wymaga uzupełnienia z dywizji.

W tym wypadku przemieszczanie drugiego rzutu tyłów może przybrać charakter procesu ciągłego tzn., że tyły w ugrupowaniu marszowym będą przesuwać się za wojskami, zatrzymując się jedynie na krótko i nie rozwijając się do pracy.

- Należy przypuszczać, że w przeciętnych warunkach przegrupowanie drugiego rzutu tyłów dywizji dokonywane będzie częściami np. realizacja dowozu.

3.4. DROGI DOWOZU I EWAKUACJI

Dla realizacji dowozu i ewakuacji oraz w celu zapewnienia dogodnych warunków przegrupowania tyłów w pasie natarcia dywizji wyznacza i wykorzystuje się dywizyjne drogi dowozu i ewakuacji. Przy ich wyznaczaniu wychodzi się z przesłanek, że na kierunku natarcia każdego pułku pierwszego rzutu dywizji powinno się posiadać jedną drogę, a zatem w pasie natarcia dywizji - nie mniej niż dwie drogi dofrontowe. Dąży się przy tym zazwyczaj do wykorzystania dróg o twardej nawierzchni. Jednak na obszarach, gdzie sieć dróg jest słabo rozwinięta mogą być trudności w realizacji tej zasady. Wówczas jako drogi dowozu i ewakuacji mogą być wykorzystywane drogi gruntowe, a w skrajnych przypadkach trzeba będzie ograniczyć się nawet do jednej drogi.

Dla zapewnienia manewru transportem w trakcie dowozu i ewakuacji, poza drogami dofrontowymi, wyznacza się przynajmniej jedną rokadę przebiegającą na wysokości drugiego rzutu tyłów pułków pierwszego rzutu.

Jeżeli pas natarcia dywizji przecięty jest w poprzek większą rzeką, to po obu jej brzegach wyznacza się drogi rokadowe, umożliwiające dokonywanie manewru transportem w wypadku zniszczenia jednej z przepraw. Poza tym tyły mogą również wykorzystywać przygotowaną dla potrzeb artylerii tzw. rokadę manewrową, przebiegającą na wysokości stanowisk ogniowych artylerii. Oprócz zasadniczych dróg dowozu i ewakuacji wyznacza się w dywizji jedną, dwie zapasowe drogi dofrontowe, przeznaczone do skierowania na nie sił i środków transportowych, realizujących dowóz i ewakuację - w wypadkach, gdy korzystanie z dróg zasadniczych z różnych przyczyn stanie się niemożliwe. Drogi te powinny być z góry rozpoznane, a także obiekty na nich, takie między innymi, jak większe mosty, węzły dróg, wiadukty itp. i w miarę możliwości winny być ochroniane.

3.5. OBRONA I OCHRONA TYŁÓW

Możliwość zorganizowania skutecznej obrony i ochrony tyłów oraz potrzeby sił i środków do tego celu zależą od warunków w jakich prowadzone jest natarcie, a przede wszystkim od:

- stosowanych w walce środków rażenia i możliwości nieprzyjaciela w zakresie oddziaływania na tyły;
- warunków terenowych i atmosferycznych.

Nieprzyjaciel będzie dążył do zdeorganizowania naszego systemu za - bezpieczenia tyłowego wszelkimi dostępnymi mu środkami. Zwłaszcza stosowanie broni masowego rażenia stawia przed tyłami szereg trudnych do rozwiązania problemów w zakresie organizacji obrony i ochrony tyłów. Obrona i ochrona tyłów ma na celu zmniejszenie skutków uderzeń bronią masowego rażenia i lotnictwem nieprzyjaciela oraz odparcie ataku jego sił naziemnych lub powietrznych.

Tyłowe organa kierowania i dowodzenia organizują obronę bierną, czynną i ochronę. Możliwości oddziałów tyłowych w tym zakresie są niewielkie. W przypadkach szczególnie dużego zagrożenia tyłów ze strony naziemnych sił nieprzyjaciela, dowódca dywizji może wyznaczyć dla obrony tyłów pododdziały bojowe.

4. ZASADY ZABEZPIECZENIA MATERIAŁOWEGO DYWIZJI W NATARCIU

Kiedy studiuje się historię wojen, łatwo można dostrzec, że materiałowe potrzeby wojsk prowadzących walkę zbrojną zmieniały się, a ściślej mówiąc - wzrastały nieomal ciągle, stosownie do zmian występujących w innych dziedzinach życia. Jeśli weźmie się pod uwagę, że jeszcze podczas drugiej wojny światowej nawet żołnierz, któremu pozostał tylko koń i szabla, stanowił znaczną siłę bojową, to dzisiaj żołnierz, pozbawiony amunicji do jedynej broni, jaką dysponuje - broni palnej oraz paliwa do środków transportu, nie stanowi żadnej siły dla nieprzyjaciela, wyposażonego w nowoczesną broń i dysponującego odpowiednimi środkami materiałowymi.

4.1. POTRZEBY MATERIAŁOWE

Potrzeby materiałowe wojsk w działaniach bojowych należałoby, ze względu na różne aspekty tego zagadnienia rozpatrywać zarówno w odniesieniu do pojedynczego żołnierza, jak i do całości wojsk dywizji, w stosunku do określonego jednego rodzaju zaopatrzenia, jak i do całości środków materiałowych. Jednak ze względu na ramy opracowania czynie tego nie będziemy, a przejdziemy do ogólnego omówienia.

Otóż wysokość potrzeb materiałowych określa się na podstawie:

- stanu zapasów w chwili otrzymania zadania bojowego;

- nakazanej wysokości zapasów na początek natarcia;
- przewidywanego zużycia;
- wysokości zapasów, jaką należy posiadać na koniec dnia walki.

STAN ZAPASÓW w chwili otrzymania zadania bojowego zależy głównie od warunków, w jakich dywizja przechodzi do natarcia. Jeżeli dywizja przechodzi do natarcia bezpośrednio po przegrupowaniu na dużą odległość, to może posiadać znaczne braki w materiałach pędnych i smarach, w amunicji przeciwołtowej i ewentualnie w żywności. Natomiast pozostałych rodzajów amunicji zwykle posiadać będzie pełne zapasy ruchome. W wypadku, gdy dywizja przynajmniej około 8 godzin znajduje się w rejonie wyjściowym /ześrodkowania/ może posiadać nie tylko pełne zapasy ruchome, ale i odtworzone zapasy doraźne materiałów pędnych i smarów. Jeżeli zadaniem dywizji jest przejście do natarcia w warunkach bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem /np. z działami obronnymi/ stan posiadanych przez dywizję zapasów kształtuje się z reguły poniżej norm zapasów ruchomych.

Określenie WYSOKOŚCI ZAPASÓW, JAKIE NALEŻY POSIADAĆ NA POCZĄTEK natarcia, należy do kompetencji wyższego szczebla dowodzenia i uzależnione jest od :

- zadania bojowego dywizji;
- możliwości armii i dywizji w zakresie zaopatrywania;
- czasu na zgromadzenie zapasów.

Biorąc pod uwagę charakter zadania bojowego oraz warunki działań bojowych można określić optymalną wysokość zapasów, jaką należałoby zgromadzić w dywizji na początek natarcia. Z reguły dąży się do zgromadzenia pełnych zapasów ruchomych oraz takiej ilości zapasów amunicji artyleryjskiej na stanowiskach ogniowych, jaka może być zużyta na ogniowe przygotowanie i wparcie ataku - tylko do czasu zmiany rejonu stanowisk ogniowych. Poza tym, jeżeli dywizja wprowadzana jest do walki z głębi mogą być gromadzone zapasy doraźne materiałów pędnych i smarów dla zabezpieczenia marszu dywizji do rubieży ataku.

W sporadycznych przypadkach, gdy przewiduje się duże zużycie amunicji i niskie tempo natarcia wojsk /np. w natarciu na duże miasto itp./ mogą być gromadzone doraźne zapasy amunicji w tyłach oddziałów i dywizji. Zapasy te będą czasowo składowane na ziemi. Niekiedy armia może przydzielić dywizji określoną ilość zapasów doraźnych wraz z transportem. Może to mieć miejsce np. w wypadku prowadzenia natarcia z przyczółka lub dywizji działającej jako OGM armii.

Optymalna wysokość zapasów, jaką należałoby posiadać na początek działań, nie zawsze może być osiągnięta ze względu na czas i możliwości tyłów. W zależności od warunków przejścia dywizji do natarcia,

czas na organizację działań bojowych może być bardzo zróżnicowany. Jeżeli np. dywizja przechodzi do natarcia bezpośrednio z działań obronnych, to czas na zgromadzenie zapasów materiałowych może być tak ograniczony, że nie będzie możliwości odtworzenia nawet pełnych zapasów ruchomych.

W zupełnie innej sytuacji znajdzie się natomiast dywizja drugiego rzutu operacyjnego armii, która na zgromadzenie potrzebnej ilości zapasów może dysponować okresem nawet kilku dni. Od czasu, jakim dysponuje dywizja, uzależnione są możliwości tyłów dywizji i armii odnośnie zgromadzenia niezbędnej ilości środków materiałowych.

Λ — Zasadniczym czynnikiem decydującym o potrzebach materiałowych jest **ZUŻYCIE ŚRODKÓW MATERIAŁOWYCH**, niezbędnych dla życia i walki wojsk. Wysokość zużycia środków materiałowych w natarciu dywizji zależy od charakteru zadania, stosowanych środków rażenia, stosunku sił, stopnia inżynierskiej rozbudowy obrony nieprzyjaciela, warunków terenowych i atmosferycznych oraz od szeregu mniej istotnych czynników takich, jak: stan techniczny pojazdów, stopień wyszkolenia itd. Właśnie ta wielka różnorodność czynników decydujących o wysokości zużycia środków materiałowych, ich wzajemne uwarunkowanie i zmienny sposób oddziaływania w różnych sytuacjach, niezmiernie utrudnia ustalenie realnych norm zużycia.

Według przyjmowanych obecnie poglądów, zużycie amunicji, materiałów pędnych i smarów w dywizji nacierającej na głównym kierunku uderzenia armii w pierwszym dniu operacji może być następujące:

Lp.	Rodzaj środka materiałowego	z bronią jądrową	bez broni jądrowej
1.	Amunicja strzelecka	0,4-0,5	0,5-0,6
2.	Amunicja strzelecka pokładowa	0,6-0,75	0,7-0,9
3.	Amunicja moździerzowa	0,6-0,8	0,8-1,0
4.	Amunicja artyleryjska do ognia pośredniego	0,8-1,2	1,0-1,5
5.	Amunicja artyleryjska przeciwpanc.	0,7-1,0	0,9-1,2
6.	Amunicja raketowa	0,8-1,0	1,0-1,4
7.	Przeciwpancerne pociski kierowane	0,8-1,2	1,0-1,6
8.	Amunicja przeciwlotnicza	1,1-1,3	1,1-1,3
9.	Amunicja ozołgowa	0,8-1,0	1,0-1,2
Materiały pędne i smary:			
10.	Benzyna samochodowa	0,3-0,4	0,25-0,35
11.	Olej napędowy do pojazdów kołowych	0,35-0,4	0,25-0,35
12.	Olej napędowy do pojazdów gąsienic.	0,45-0,6	0,3-0,5
13.	Paliwo lotnicze		

Z powyższego wynika, że w ciągu jednego dnia walki może być zużyte: w DZ 1400-2400 ton środków materiałowych, w tym 1000-1600 ton amunicji /do 70%/ i 200-360 ton MPS /do 15%/.

Zużycie amunicji w dywizji w kolejnych dniach natarcia jest z reguły znacznie niższe niż w pierwszym dniu. Dotyczy to zwłaszcza amunicji artyleryjskiej i moździerzowej, której zużycie nie przekracza zwykle 1,0 jo.

Zużycie materiałów pędnych i smarów w natarciu zależy w głównej mierze od intensywności i warunków pracy pojazdów mechanicznych. Ponieważ w każdym konkretnym wypadku oba te czynniki można w przybliżeniu określić - istnieje możliwość ustalenia w trakcie planowania zabezpieczenia materiałowego bardziej realnych norm zużycia paliwa. Oczywiście, niepośrednią rolę odgrywa tu nabyte przez planujących doświadczenie.

Potrzeby materiałowe innych rodzajów zaopatrzenia zależą od warunków natarcia. W trudnych warunkach terenowych i atmosferycznych wzrasta zużycie sprzętu technicznego i części zamiennych oraz umundurowania i oporządzenia. W czasie zimy wzrastają potrzeby wojsk w środkach leczniczych, opale, umundurowaniu itp.

Poza bieżącym zużyciem, na skutek oddziaływania nieprzyjaciela na wojska i tyły powstawać będą straty w sprzęcie i materiałach. Straty z reguły będą również większe w warunkach stosowania broni masowego rażenia. Szczególnie produkty żywnościowe są wrażliwe na działanie broni jądrowej i chemicznej.

WYSOKOŚĆ ZAPASÓW, JAKIE NALEŻY POSIADAĆ W DYWIZJI NA KONIEC DNIA WALKI zależy od zadania bojowego w dniu następnym oraz od możliwości uzupełnienia tych zapasów. Jeżeli po wykonaniu zadania dnia dywizja przechodzi do drugiego rzutu operacyjnego lub odwodu armii, to wysokość jej zapasów w końcu dnia może ulec nawet znacznemu obniżeniu w stosunku do obowiązujących norm. Odtworzenie zapasów może być dokonane w trakcie przebywania dywizji w drugim rzucie /odwodzie/ armii.

Jeżeli natomiast dywizji nie wyprowadza się z walki, to należy dążyć do odtworzenia w niej w końcu dnia walki pełnych zapasów ruchomych, a przynajmniej takiej ilości, aby dywizja zachowała zdolność do prowadzenia dalszych działań bojowych, a więc, aby posiadała minimum 80% zapasów ruchomych /zwłaszcza amunicji/.

Uogólniając dotychczasowe rozważania można stwierdzić, że potrzeby materiałowe dywizji w natarciu uwarunkowane są różnorodnymi czynnikami i okolicznościami, zatem wysokość tych potrzeb będzie różna w każdej konkretnej sytuacji bojowej współczesnego pola walki.

4.2. ZASADY ZAOPATRYWANIA

W toku organizacji i prowadzenia natarcia dywizja może korzystać z różnych źródeł zaopatrzenia, a mianowicie:

- z polowych składów armii /frontu/;

- stacji i portów /przystani/ wylądowczych;
- wojskowych i cywilnych składów stacjonarnych;
- zasobów miejscowych;
- zdobyczy wojennej.

Zasadniczym źródłem pokrywania potrzeb materiałowych dywizji wchodzących w skład armii są ARMIJNE SKŁADY POŁOWE, wchodzące w skład armijnej brygady materiałowego zabezpieczenia /ABMZ/. W brygadzie tej utrzymywane są zapasy ruchome wszystkich środków materiałowych przeznaczonych na zaopatrzenie wojsk armii.

W pasie działań zaczepnych armii, zwłaszcza w początkowym okresie wojny i na kierunku nadmorskim, front może przydzielić armii określoną ilość zapasów na STACJACH lub PORTACH /PRYZSTANIACH/ WYLADOWCZYCH. Utrzymywane będą tu głównie zapasy amunicji i paliwa. Przy czym źródła te mogą być wykorzystywane przez dywizję przede wszystkim w czasie przemarszu do rejonu działań bojowych i w okresie organizacji natarcia.

WOJSKOWE I CYWILNE SKŁADY STACJONARNE rozmieszczone na terenie własnego lub zaprzyjaźnionego kraju, w początkowym okresie wojny mogą czasowo spełniać rolę zasadniczych źródeł zaopatrzenia walczących wojsk dywizji.

Mankamentem zaopatrywania się w wojskowych składach stacjonarnych jest to, że poszczególne rodzaje zaopatrzenia mieszczą się w odrębnych składach rozsianych na dużej przestrzeni, niejednokrotnie z dala od rejonu działania dywizji /składy cywilne - paliwo, żywność, środki leczniczo-opatrunkowe/. Z ZASOBÓW MIEJSCOWYCH dywizja może wykorzystać przede wszystkim produkty żywnościowe /ziemniaki, warzywa, mięso/, poza tym materiały budowlane oraz niektóre zakłady użyteczności publicznej i warsztaty. Na przykład w "Tyłach Armii Radzieckiej w Wielkiej Wojnie Narodowej" na s. 265 podaje się "... od drugiego półroczu 1943r. miejscowe zasoby żywności stanowiły główne źródło zaopatrzenia dla większości frontów południowych i centralnych. Dlatego też Państwowy Komitet Obrony mógł jesienią 1943 r. skreślić niektóre fronty ze scentralizowanego zaopatrzenia w produkty zbożowe, warzywa, paszę."

W czasie prowadzenia natarcia dywizja może ZDOBYĆ znaczne ilości środków materiałowych i sprzętu wojskowego, którego część nadawać się będzie do wykorzystania na zaopatrzenie własnych wojsk. Takie środki materiałowe jak żywność, paliwo, środki leczniczo-opatrunkowe, bielizna i inne mogą niekiedy stanowić ważne dodatkowe źródło pokrycia potrzeb materiałowych. Ponadto straty w transporcie i wyposażeniu mogą być niekiedy uzupełniane właśnie kosztem zdobyczy wojennej. Na wykorzystanie zdobyczy wojennej dla potrzeb dywizji niezbędna jest zgoda

dowódcy wyższego szczebla dowodzenia, przy czym takie produkty jak żywność i paliwo powinny być uprzednio zbadane laboratoryjnie. Materiały lub sprzęt, nie nadające się do wykorzystania lub na wykorzystanie, których nie uzyskano zgody przełożonego, podlegają zabezpieczeniu i przekazaniu odpowiednim fachowym służbom wyższego szczebla.

Organizatorem zaopatrywania dywizji, niezależnie z jakich źródeł to się odbywa, są właściwe służby zaopatrzeniowe szczebla armijnego.

4.3. ZASADY DOWOZU ŚRODKÓW MATERIAŁOWYCH

Podstawową zasadą dowozu ściśle przestrzeganą we wszystkich rodzajach działań bojowych jest pełna odpowiedzialność nadrzędnego szczebla za organizację dowozu zaopatrzenia do szczebla niższego bez względu na to czym transportem to się odbywa. Ogólnie przyjmuje się, że do dywizji /oddziałów/ prowadzących aktywne działania bojowe, całość lub większość środków materiałowych powinna być dowożona transportem szczebla wyższego /armia do dywizji, dywizja do pułku/. Wynika to stąd, że z powodu przesuwania się wojsk i tyłów do przodu wzrasta odległość przewozu /ramię dowozu/. Wysyłanie w tych warunkach transportu pułkowego do dywizji, a dywizyjnego do armii po odbiór zaopatrzenia spowodowałoby znaczne opóźnienie dowozu do wojsk.

W natarciu dywizji występuje ścisła zależność między realizacją dowozu, a przegrupowaniem tyłów. W warunkach wysokiego tempa natarcia wojsk, transport dowożący środki materiałowe do oddziałów nie musi wykonywać pełnego obrotu, a nawet może wykonywać dowóz bez obrotu. Oznacza to, że opróżnione w oddziałach samochody transportowe nie wracają do rejonu skąd wyjechały, lecz są kierowane do nowego rejonu rozmieszczenia batalionu zaopatrzenia. W ten sposób realizowany dowóz umożliwia stosunkowo szybkie dostarczenie walącym wojskom środków materiałowych i przygotowanie transportu do przyjęcia kolejnego ładunku dostarczonego transportem armijnym. Oczywiście i w natarciu dywizji będzie wykonywany dowóz z pełnym obrotem transportu. Może to mieć miejsce przede wszystkim w warunkach niskiego tempa natarcia i dużego zużycia amunicji.

Zasada wiązania dowozu z ewakuacją, wyrażająca się w wykorzystaniu opóźnionego transportu do ewakuacji rannych i chorych, uszkodzonego sprzętu itp. obowiązuje w natarciu tak, jak i w innych rodzajach działań, chociaż problem ewakuacji sanitarnej nie występuje tu tak ostro, jak w działaniach obronnych.

Podstawowym, a właściwie jedynym rodzajem transportu w dowozie na szczeblu dywizji jest transport samochodowy. Tylko w sporadycznych wypadkach dowóz do niektórych oddziałów dywizji może być wykonywany

transportem powietrznym, z tym jednak, że jego organizatorem i wykonawcą będzie szczebel nadrzędny.

Przy obecnych możliwościach transport powietrzny należy traktować jako transport awaryjny, zdolny do dostarczenia środków materiałowych stosunkowo szybko, lecz w niewielkich ilościach. Tym niemniej należy mieć na uwadze, że w najbliższej przyszłości ten stan rzeczy może ulec znacznej zmianie. Zwłaszcza zastosowanie do dowozu ciężkich śmigłowców może poważnie ułatwić realizację jednego z najtrudniejszych zadań tyłów.

↳ Potrzeby przewozowe w dywizyjnym ogniwie dowozu w czasie natarcia zależą od wielkości zużycia i nakazanego stanu zapasów na początek następnego dnia walki. Jeżeli zatem w dniu następnym natarcie należy rozpocząć z pełnymi zapasami ruchomymi, to do oddziałów dywizji trzeba dostarczyć tyle środków materiałowych, ile one zużyły /minus zapasy doraźne posiadane na początek natarcia/. Zakładając średnie dzienne normy zużycia na głównym kierunku uderzenia armii w warunkach stosowania broni masowego rażenia oraz około 90% ukończenia dywizji, może to stanowić: około 1200 ton amunicji, 350 ton paliwa, 230 ton innych środków materiałowych /ogółem około 1800 ton/.

Potrzeby przewozowe dywizji w natarciu na drugim kierunku lub w dalszych, kolejnych dniach armijnej operacji mogą być znacznie niższe. Natomiast w natarciu bez wykorzystania broni jądrowej - większe od wyżej przytoczonych, zwłaszcza w odniesieniu do amunicji. Ramię dowozu w ogniwie dywizyjnym może wynosić 10-50 km. Ogólnie możliwości przewozowe batalionu zaopatrzenia wynoszą około 1200 ton.

DOWÓZ Z POMINIĘCIEM NIEKTÓRYCH SZCZEBLI ORGANIZACYJNYCH/DOWODZENIA/

Jeżeli kwatermistrz armii zezwoli na wykorzystanie armijnego transportu do dowozu bezpośrednio do pułków, to zadaniem kwatermistrza dywizji /szefów służb/ jest:

- dokonać podziału dostarczonych środków materiałowych pomiędzy oddziały;
- dokonać częściowego przeładunku w wypadku, gdy nie można przeprowadzić podziału całymi samochodami;
- wyznaczyć przewodników do przeprowadzenia transportu do oddziałów.

5. ZASADY ZABEZPIECZENIA MEDYCZNEGO DYWIZJI W NATARCIU

Zabezpieczenie medyczne dywizji w natarciu organizuje się i realizuje według ogólnych zasad. Tym niemniej szereg przedsięwzięć służby zdrowia charakteryzować może się specyficznymi właściwościami typowymi dla tego rodzaju działań bojowych.

Poza tym, różnorodność warunków, w jakich przebiegać będzie organizacja i prowadzenie natarcia, w zasadniczy sposób wpłynie na całość kształt zabezpieczenia medycznego dywizji oraz na metody pracy służby zdrowia.

5.1. WYSOKOŚĆ I CHARAKTERYSTYKA STRAT SANITARNYCH

Głównym czynnikiem określającym zakres przedsięwzięć leczniczo - ewakuacyjnych służby zdrowia, są ponoszone przez wojska straty sanitarne.

W warunkach współczesnych działań bojowych ustalenie /w miarę realnych/ przypuszczalnych strat w sile żywej wydaje się być problematyczne. O ile bowiem przy określaniu strat od broni konwencjonalnej można w pewnej mierze oprzeć się na doświadczeniach ostatniej wojny światowej, oczywiście z uwzględnieniem postępu w rozwoju środków rażenia, to w odniesieniu do strat od broni masowego rażenia można wychodzić tylko z przesłanek czysto teoretycznych rozważań.

Wysokość i struktura strat w stanie osobowym w czasie natarcia dywizji, zależą od rodzaju i skali stosowanych przez nieprzyjaciela środków rażenia, stopnia rozśrodkowania wojsk, charakteru terenu oraz od szeregu innych okoliczności. Stan rozbudowy ukryć inżynierskich odgrywa większą rolę tylko w okresie organizacji natarcia. Zjawiskiem typowym w natarciu jest nierównomierne rozłożenie strat w przestrzeni i czasie.

Straty od broni konwencjonalnej mogą być nieproporcjonalnie wysokie w stosunku do strat od broni jądrowej. W czasie operacji procentowy udział strat od broni konwencjonalnej lub jądrowej będzie kształtował się różnie dla różnych oddziałów i dywizji w całości, stosownie do ich zadania i miejsca w ugrupowaniu bojowym i operacyjnym. Na skutek doskonalenia środków rażenia broni konwencjonalnej, górna granica strat sanitarnych ponoszonych od broni konwencjonalnej przesuwa się /zbliża się/ do dolnej granicy strat sanitarnych ponoszonych od broni jądrowej.

W okresie organizacji natarcia najwyższe straty sanitarne od broni jądrowej mogą wystąpić nie w wojskach będących w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, lecz znajdujących się w rejonach wyjściowych /ześrodkowania/ lub w trakcie ich wprowadzania do walki oraz w drugich rzutach i odwodach.

W czasie prowadzenia natarcia można spodziewać się wysokich strat na głównym kierunku uderzenia, na kierunkach kontrataków i przeciwuuderzeń nieprzyjaciela oraz w trakcie wprowadzania do walki odwodów i drugich rzutów.

Największe straty od broni konwencjonalnej zaistnieją prawdopodobnie w czasie przełamania pierwszej, a następnie kolejnych rubieży obrony nieprzyjaciela i forsowania szerokich przeszkód wodnych. Natomiast znacznie mniejsze straty wystąpią w oddziałach drugorzutowych i odwodach.

W porównaniu z działaniami obronnymi, w natarciu dywizji może być większy procentowy udział strat od broni klasycznej. Wynika to stąd, że broniący się nieprzyjaciel może dysponować mniejszą ilością broni jądrowej, a ponadto nacierające wojska nie będą mogły w pełni wykorzystać ukryć terenowych i inżynierskich.

Na podstawie teoretycznych rozważań można przyjąć, że w warunkach stosowania broni masowego rażenia dobowe straty sanitarne w stanie osobowym dywizji na głównym kierunku uderzenia armii mogą wynosić 14 - 26%. W natarciu bez stosowania broni jądrowej straty sanitarne będą z reguły mniejsze, orientacyjnie w granicach 4 - 8% dziennie. Charakterystyka strat sanitarnych pod względem czynnika rażącego może kształtować się następująco:

- od broni jądrowej 10 - 16%;
- od broni konwencjonalnej 2 - 5%;
- od broni chemicznej 2 - 5%;
- chorzy 0,1-0,2%.

Charakterystyka strat sanitarnych pod względem ciężkości zranienia może kształtować się następująco:

- ciężko ranni około 60% ogólnej ilości strat;
- lekko ranni około 40% ogólnej ilości strat.

W warunkach stosowania wyłącznie konwencjonalnych środków rażenia procentowy udział lekko rannych może być wyższy od przytoczonego /około 60%/.

5.2. ZASADY UDZIELANIA POMOCY MEDYCZNEJ

Z poprzednich stwierdzeń wynika, że w pierwszym dniu natarcia na głównym kierunku uderzenia armii, straty sanitarne mogą stanowić 14 - 26% jej stanu osobowego. Wyniesie to 1700-3300 rannych /średnio 2500/. Zatem, ze względu na możliwości urządzeń medycznych /DPM/, należałoby posiadać przynajmniej 5 - 6 batalionów medycznych /mbw/ na dywizję. Armia może przydzielić do dywizji 2- 3 mbw.

Poprzez wzmocnienie batalionów medycznych dywizji i przydzielonych jej medycznych batalionów wzmocnienia oraz przez zawężenie zakresu pomocy medycznej do wskazań życiowo koniecznych można będzie zwiększyć udzielenie pomocy przez jeden batalion do 500 rannym na dobę.

Posiadanie trzech batalionów /bm + dwa mbw/ umożliwia dokonanie w ciągu dnia pracy około 60 operacji dużych i 240 zabiegów średnich tj. udzielenie pomocy chirurgicznej dla około 12% ogółu rannych, a ponadto umożliwia przygotowanie do ewakuacji do BSzF około 2300 rannych /około 30% ogólnej ilości rannych/.

W następnych kolejnych dniach natarcia straty sanitarne będą prawdopodobnie znacznie niższe i nie przekroczą 10 - 15% stanu osobowego.

Ciężko ranni wymagać będą udzielenia specjalizowanej pomocy w BSzF. Takim będzie udzielona pomoc w stopniu umożliwiającym ich ewakuację i w pierwszej kolejności ewakuowanie do BSzF. Znaczna część rannych, ewakuowanych z PPM wymagać będzie tylko niewielkich zabiegów uzupełniających, takich np. jak zmiana opatrunków, zastosowania antybiotyków, unieruchomienie kończyn itp.

Jednym z trudniejszych problemów medycznego zabezpieczenia wojsk w natarciu jest organizacja pomocy medycznej w rejonach masowych strat sanitarnych. Należy więc wydzielić siły i środki medyczne. Do ewakuacji rannych poza transportem sanitarnym, trzeba będzie wydzielić pewną ilość transportu ogólnego przeznaczenia.

5.3. ZASADY PROWADZENIA EWAKUACJI MEDYCZNEJ

Organizacja sprawnej ewakuacji rannych i chorych jest jednym z najważniejszych zadań szefa służby zdrowia dywizji.

Według obowiązującego systemu etapowego leczenia z ewakuacją według wskazań, za organizację ewakuacji ze szczebla niższego odpowiada zawsze szczebel wyższy i dokonuje jej w zasadzie własnymi siłami i środkami. Stosownie do tej zasady ewakuacja rannych i chorych z pułków jest organizowana i realizowana siłami dywizji, natomiast ewakuacja z DPM do BSzF należy do kompetencji armii. Niekiedy mogą być odstępstwa od tej zasady.

Jeżeli za podstawę analizy problemu przyjąć dzienne straty sanitarne dywizji w wysokości 20% jej stanu osobowego, to przy 100% ukompletowaniu dywizji trzeba będzie wyewakuować z pułków i oddziałów około 2400 rannych. Średnie ramie ewakuacji z PPM do DPM będzie wynosić około 20 km. Zatem utrzymując się w granicach średniego dziennego przebiegu, transport sanitarny dywizji jest w stanie wykonać w ciągu dnia natarcia trzy rejsy. Jeżeli dywizja otrzymała z armii dwa mbw, to jej ogólne możliwości ewakuacyjne będą wynosić 760 rannych tj. 38% potrzeb ewakuacyjnych, a więc nie zapewnia ewakuacji transportem specjalistycznym nawet wszystkich ciężko rannych.

W sprzyjających warunkach można pomijać poszczególne etapy ewakuacji medycznej.

Pomijanie etapów ewakuacji przynosi dwie korzyści:

- po pierwsze - zmniejsza się napływ rannych i chorych do pomijanego punktu;
- po drugie - uzyskuje się znaczne skrócenie czasu od chwili zranienia chorego do chwili jego przybycia do BSZF. W wypadku ewakuacji rannych z etapu na etap, przeciętny czas przybywania ich na poszczególne punkty medyczne kształtuje się następująco:

- do PPM do 4 godzin;
- do DPM do 6 godzin;
- do BSZF do 12 godzin.

6. DOWODZENIE TYŁAMI DYWIZJI

Dowodzenie tyłami dywizji jest częścią składową dowodzenia wojskami i polega na ciągłym kierowaniu działalnością pododdziałów /oddziałów/ tyłowych w zakresie wszechstronnego i terminowego zaopatrywania i obsługi wojsk.

Dowodzenie tyłami dywizji w natarciu oparte jest na ogólnych zasadach dowodzenia tyłami w działaniach bojowych. Stosownie do charakteru współczesnego natarcia i konkretnych warunków jego prowadzenia zmienić się mogą jedynie warunki realizacji dowodzenia. Główny wysiłek pracy tyłów skoncentrowany będzie na wykorzystaniu tych przedsięwzięć, które w danej sytuacji odgrywają zasadniczą rolę w ostatecznym zabezpieczeniu tyłowego dywizji.

Dowodzenie tyłami realizowane jest przez kwatermistrza z tyłowego stanowiska dowodzenia /TSD/ przy wykorzystaniu wszystkich dostępnych mu technicznych środków łączności.

W toku natarcia następuje wymiana informacji pomiędzy SD i TSD dywizji i pułku. Informacje te stanowią podstawę do podejmowania cząstkowych decyzji dotyczących zabezpieczenia tyłowego.

LITERATURA:

1. Regulamin walki wojsk lądowych sił zbrojnych PRL cz.I dywizja - brygada - pułk.
2. Instrukcja o organizacji i pracy tyłów taktycznych. Sygn.Szt.Kwat. 60/67.
3. Instrukcja o zabezpieczeniu medycznym ZT /oddziału/ w czasie wojny. Sygn.zdr.175/75.
4. Podręcznik - Tyły taktyczne. Sygn. ASG wewn. 3880/79.
5. Podręcznik - Zasady organizacji zabezpieczenia medycznego wojsk na szczeblu taktycznym. Sygn. ASG wewn.3530/80.
6. Antypienko N. - Na głównym kierunku. Wyd. MON 1970 r.
7. Mucha L. - Zasilanie walczących wojsk. Wyd. MON 1979 r.
8. Obiedziński M. - Zaplecze i tyły w wojnie współczesnej. Wyd. MON 1969 r.
9. Praca zbiorowa - Tyły radzieckich sił zbrojnych w Wielkiej Wojnie Narodowej 1941-1945 r. Wyd. MON 1980 r.

Wydrukowano w 30 egz.

Egz. nr 1-30 Bibl.Nauk.DZS

Wyk.płk Porzueczek

Druk.Cz.B.dn.03.01.1985r.

Druk ASG WP nr 0438/01832/WV

Kor.I.P.

